

Aluehallituksen päätös xx.2023 §

Voimaan 1.4.2023

**TOIMINTAOHJE
VÄÄRINKÄYTTÖSTEN
ILMOITUSKANAVAN KÄYTTÖÖN
JA ILMOITTAJAN SUOJELUUN
PIRKANMAAN
HYVINVOINTIALUEELLA**

Sisällysluettelo

1. OHJEEN TAUSTA JA TARKOITUS	2
2. YLEISET PERIAATTEET.....	2
2.1. Väärinkäytösten tunnistaminen ja niihin puuttuminen	2
2.2. Ilmoituskanavassa käsiteltäväksi otettavat ilmoitukset	3
2.3. Sisäinen ilmoituskanava henkilöstölle	3
2.4. Viranomaiskanava.....	3
2.5. Ilmoittajan suojelu	4
2.6. Vahingonkorvausvastuu tahallisesti jätetyistä vääristä ilmoituksista	4
2.7. Henkilötietojen käsittely	4
2.8. Käsittelyryhmän ja asiantuntijoiden nimeäminen	5
3. ILMOITUSKANAVAN PROSESSI.....	5
3.1. Väärinkäytösilmoituksen tekeminen	5
3.2. Ilmoitusten käsittely ja käsittelyryhmän tehtävät	5
3.3. Ilmoituksen perusteella tehtävistä jatkotoimista sopiminen	6
3.4. Selvitystyö ja johtopäätökset.....	6
3.5. Vastauksen antaminen ilmoittajalle	6
3.6. Ilmoituksen sisäinen tutkinta ja korjaavat toimenpiteet.....	7
3.7. Ilmoitusta koskevan dokumentaation säilytys ja arkistointi.....	7
3.8. Väärinkäytösepäilyjen raportointi	7

1. Ohjeen tausta ja tarkoitus

Väärinkäytösten ilmoituskanava on toiminto, jonka kautta voi ilmoittaa vakavista väärinkäytös- tai korruptioepäilyistä. Toimintoon liittyy ilmoituksen vastaanottaminen, kommunikointi ilmoittajan kanssa sekä asian selvittäminen. Ilmoittajan henkilöllisyys suojataan, ja epäilyksiä tutkii nimetty käsittelyryhmä. Väärinkäytösten ilmoittajia tulee suojella vastatoimilta.

Väärinkäytösten ilmoituskanava perustuu lakiin Euroopan unionin ja kansallisen oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta 1171/2022, ns. ilmoittajansuojelulakiin, jonka perustana on EU:n ns. whistleblower-direktiivi (EU) 2019/1937. Laki on tullut voimaan 1.1.2023 ja tulee hyvinvointialueita velvoittavaksi 1.4.2023 alkaen.

Tässä ohjeessa kuvataan ilmoittajansuojelulain velvoittaman ilmoituskanavan menettelytavat, ja miten ilmoittajansuojelusta huolehditaan Pirkanmaan hyvinvointialueella.

Tämä ohjeistus koskee periaatteiltaan koko hyvinvointialuekonsernia, kuitenkin niin, että Coxa ja Sydänkeskus ottaa käyttöönsä omat sisäiset ilmoituskanavansa omalle henkilökunnalleen ja ohjeistaa itse niiden käyttöä.

2. Yleiset periaatteet

Hyvinvointialueelle on laadittu periaatteita ja ohjeita, joiden mukaan

- sisäisen valvonnan vastuut on määritelty
- noudatetaan hyvää hallintotapaa
- omaisuus on turvattava
- väärinkäytöksiä ei sallita
- esteellisyys on selvitettävä
- väärinkäytöksistä ja epäkohdista on raportoitava
- esille tulleet epäilyt tutkitaan

2.1. Väärinkäytösten tunnistaminen ja niihin puuttuminen

Väärinkäytökset ovat tekoja ja laiminlyöntejä, jotka toteuttavat rikoslaissa säädetyn taloudellisen väärinkäytöksen tai rikosoikeudellisen virkavastuun edellytykset eli lahjusrikokset, veropetokset, rahanpesurikokset, petosrikokset, velallisen rikokset, virkarikokset.

Hyvä hallinto- ja johtamistapa ja sisäinen valvonta hyvinvointialuekonsernissa - ohjeen (AH 19.12.2022) mukaan henkilöstön velvollisuutena on raportoida epäilyttävät väärinkäytökset tai rikkomukset. Raportointi tehdään ensisijaisesti omalle esihenkilölle. Väärinkäytösten selvittäminen kuuluu ensisijaisesti esihenkilöiden tehtäviin.

Mikäli soveltamisalaan kuuluvan väärinkäytösepäilyn havainnut henkilö kokee, ettei hän voi ilmoittaa havainnostaan suoraan esihenkilölleen ja kokee tarvitsevansa suojelua vastatoimilta, ilmoituksen voi jättää jatkossa myös sähköiseen väärinkäytösten ilmoituskanavaan.

2.2. Ilmoituskanavassa käsiteltäväksi otettavat ilmoitukset

Ilmoituskanavaan voi jättää tiettyihin soveltamisaloihin liittyviä havaintoja ja epäilyksiä, jotka ovat luonteeltaan vakavia, rikkovat lakia ja

- 1) jotka on säädetty rangaistavaksi,
- 2) joista voi seurata rangaistusluonteinen hallinnollinen seuraamus, tai
- 3) jotka voivat vakavasti vaarantaa lainsäädännön yleisen edun mukaisten tavoitteiden toteutumista.

Hyvinvointialuetta koskevia soveltamisaloja ovat ennen kaikkea julkisista hankinnoista, yksityisyyden ja henkilötietojen suojasta sekä verkko- ja tietojärjestelmien turvallisuudesta säädetyt lait.

2.3. Sisäinen ilmoituskanava henkilöstölle

Pirkanmaan hyvinvointialueen henkilökuntaan kuuluva (työ- tai virkasuhde) voi tehdä ilmoituksen ilmoituskanavan sovellukseen, johon ohjautuva linkki liitetään Intraan.

Coxan ja Sydänkeskuksen henkilökunta käyttää omia sisäisiä kanaviaan.

Ilmoituskanavan ICT-sovellusta käytetään tätä tarkoitusta varten, ja se täyttää vaadittavat tietoturva- ja tietosuojavaatimukset.

2.4. Viranomaiskanava

Valtakunnalliseen viranomaiskanavaan (oikeuskanslerivirasto) ilmoituksen voivat tehdä muut työnsä yhteydessä havainneet tai epäilevät yleisen edun vastaista toimintaa.

Muita tahoja, joille turvataan ilmoittajansuojelu, ovat laissa mainitut tahot: entiset työntekijät, työnhakijat, itsenäiset ammatinharjoittajat, vapaaehtoistyöntekijät, harjoittelijat, toimeksisaajien, alihankkijoiden ja tavarantoimittajien palveluksessa olevat henkilöt (ml. vuokratyö), avustajat ja kolmannet tahot, yhteisön hallituksen

jäsen tai toimitusjohtaja. Coxalla ja Sydänkeskuksella on omat sisäiset kanavansa.

Viranomaiskanavaa voivat käyttää myös nykyiset työntekijät ollessaan tyytymättömiä sisäisen kanavan käsittelyyn.

2.5. Ilmoittajan suojele

Ilmoituksen tekijä voi saada ilmoittajan suojeleu siinä tilanteessa, kun ilmoittajalla on ilmoittamishetkellä perusteltu syy uskoa, että rikkomista koskeva tieto pitää paikkansa ja että tällainen tieto kuuluu lain soveltamisalaan.

Lisäksi laki edellyttää, että ilmoittaja on ensin käyttänyt sisäistä kanavaa, jos se on mahdollista, vasta sen jälkeen viranomaiskanavaa ja viime kädessä luovuttaa tiedon medialle.

Ilmoittajan suojele tarkoittaa ainakin näitä seikkoja:

- Nimetty puolueeton ryhmä käsittelee ilmoituksen luottamuksellisesti
- Puolueettomalla ryhmällä on henkilötietojen salassapitovelvollisuus. Tietoja luovutetaan ulkopuolisille ainoastaan viranomaisen velvoittamana.
- Myös salassa pidettäviä asioita voi ilmoittaa
- Asian käsittelyn etenemisestä kerrotaan ilmoittajalle (vastaanotto 7 vrk:n sisällä, asian käsittely 3 kk sisällä)
- Työnantajalla on kielto vastatoimilta. Jos ilmoittaja kokee joutuneensa vastatoimien kohteeksi, työnantajalla on todistustaakka osoittaa, ettei tehdyt toimet ole johtuneet ilmoituksen jättämisestä.
- Oikeus hyvitykseen tai vahingonkorvaukseen, mikäli vastatoimia todettaisiin.

2.6. Vahingonkorvausvastuu tahallisesti jätetyistä vääristä ilmoituksista

Lain mukaan tahallisesti väärää tietoa ilmoittaneen tai julkistaneen ilmoittajan on korvattava ilmoituksen kohteelle siten aiheuttamansa taloudellinen vahinko.

2.7. Henkilötietojen käsittely

Henkilötietojen käsittely ilmoituskanavassa perustuu ilmoittajansuojelulakiin, jonka mukaan henkilöllä ei esimerkiksi ole tarkastusoikeutta omiin tietoihin samalla tapaa kuin muihin itseään koskeviin kerättyihin tietoihin. Käsittelyssä voi myös olla muidenkin kuin ilmoittajan henkilötietoja. Henkilötietoja pääsevät näkemään vain nimetyt käsittelijät, joilla on salassapitovelvollisuus, epäolennaiset tiedot tulee poistaa sovelluksesta, ja tietoja säilytetään vain lain edellyttämät viisi vuotta.

Ilmoituskanavan prosessi ja sen henkilötietojen käsittely on esitelty yhteistoimintaelimessä.

Tietosuojaan vaikutustenarviointi (DPIA) tehdään ja dokumentoidaan. Ilmoituskanavasta laaditaan tietosuojaseloste, joka auttaa ilmoittajaa ymmärtämään, mitä henkilötietoja hänestä kerätään ja miksi, miten henkilötietoja säilytetään ja luovutetaan sekä mitkä ovat hänen yksityisyyden suojaan liittyvät oikeutensa. ICT-sovelluksen tietoturvallisuus varmistetaan ennen sopimusta ja käyttöönottoa.

2.8. Käsittelyryhmän ja asiantuntijoiden nimeäminen

Ilmoituskanavan prosessin omistajana on sisäisen tarkastuksen johtaja, jonka tehtävänä on huolehtia prosessin toimivuudesta ja ilmoitusten käsittelystä toimintaohjeen mukaisella tavalla.

Hyvinvointialuejohtaja nimittää käsittelyryhmän jäsenet viranhaltijapäätöksellä. Jäsenet edustavat monipuolista asiantuntijuutta.

Käsittelyryhmän jäsenet voivat nimetä tarpeen mukaan tutkintaan asiantuntijoita, jotka varmentavat ilmoituksen väitteen paikkansa pitävyyttä. Asiantuntijoiden nimitys tehdään kirjallisesti ja tallennetaan ilmoituskanavan sovellukseen tapauksen aineiston yhteyteen.

Mikäli ilmoitus koskee käsittelyryhmän jäsentä, häneltä suljetaan pääsy ilmoituksen tietoihin. Uudesta käsittelyryhmästä päättää hyvinvointialueen johtaja. Jos ilmoitus koskee hyvinvointialuejohtajaa, työryhmästä päättää aluehallituksen puheenjohtaja.

3. Ilmoituskanavan prosessi

3.1. Väärinkäytösilmoituksen tekeminen

Havaitusta tai epäilystä väärinkäytöksestä jätetään ilmoitus kirjallisesti ICT-sovelluksen kautta, tai viranomaiskanavaan (kts. kohdat 2.3. ja 2.4.). Ilmoituksen tietoihin ilmoittaja liittää oman nimensä. Nimitiedot vaaditaan, jotta tutkintaa varten saadaan tarvittavat lähtötiedot ja voidaan arvioida mahdolliset riippuvuustekijät. Käsittelijäryhmä ei luovuta ulkopuolisille ilmoittajan henkilötietoja muuten kuin viranomaisen velvoittamana, esimerkiksi poliisin.

Myös viranomaiskanavaan tulee tehdä ilmoitus omalla nimellä.

Automaattinen ilmoituksen vastaanottoilmoitus toimitetaan ilmoittavalle henkilölle seitsemän päivän kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta.

3.2. Ilmoitusten käsittely ja käsittelyryhmän tehtävät

Ilmoitusten käsittelyä varten Pirkanmaan hyvinvointialueelle nimetään käsittelyryhmä, jolla on ainoastaan pääsy sovelluksen tietoihin, myös henkilötietoihin.

Käsittelyryhmän jäsenien vastuulla ja tehtävänä on

- ilmoitusten käsittely, kirjaaminen, tiedonkeruu prosessikuvauksen mukaisesti
- ilmoitusten seuranta, raportointi ja säilytys voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti
- tarvittaessa yhteydenpito ilmoittajaan lisäselvityksiä varten
- asiantuntijoiden nimeäminen tarvittaessa ilmoituksen paikkansa pitävyyden selvittämiseksi
- henkilötietojen käsittely voimassa olevaa lainsäädäntöä noudattaen
- henkilötietojen salassapitovelvollisuus
- kaikkien vastaanotettujen ilmoitusten kirjaaminen säädettyjen luottamuksellisuutta koskevien vaatimusten mukaisesti

3.3. Ilmoituksen perusteella tehtävistä jatkotoimista sopiminen

Ilmoitusten käsittelyryhmä/käsittelyryhmän jäsenet käyvät läpi ilmoituksen, arvioivat kuuluuko ilmoitus ilmoittajansuojelulain soveltamisalaan, arvioivat tarvittavat jatkotoimenpiteet ja sopivat ryhmässä ilmoituksen jatkokäsittelystä.

3.4. Selvitystyö ja johtopäätökset

Käsittelyryhmän johdolla suoritetaan selvitystyö. Käsittelyryhmä kerää tietoa, pyytää tarvittaessa lisätietoja ja käyttää apunaan mahdollisia asiantuntijoita.

Käsittelyryhmä kokoaa selvitystyön tulokset. Käsittelyryhmä ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin ilmoitettuun rikkomiseen puuttumiseksi tai lopettaa asian selvittämisen. Tarvittavat toimenpiteet rikkomiseen puuttumiseksi voi olla asian siirtäminen sisäiseen tutkintaan hyvinvointialueen johdolle tai muulle vastuuhenkilölle. Mikäli rikkomisesta ei saada riittävästi selvitystä, rikkominen olisi vähäinen, menettely olisi mahdollisesti jo lopetettu eikä siihen puuttumiseksi olisi tarvittu erityisiä toimenpiteitä, voidaan asian selvittäminen lopettaa.

3.5. Vastauksen antaminen ilmoittajalle

Käsittelyryhmän jäsen ilmoittaa ICT-sovelluksen kautta ilmoituksen antajalle käsittelyprosessista ja sovitusta toimenpiteistä. Aika palautteen antamiseen ilmoituksen tehneelle henkilölle saa olla enintään kolme kuukautta ilmoituksen vastaanottoilmoituksen toimittamisesta (perustellusta syystä kuusi kuukautta).

3.6. Ilmoituksen sisäinen tutkinta ja korjaavat toimenpiteet

Käsittelyryhmä esittää selvitystyön tulokset Pirkanmaan hyvinvointialueen johdolle tai sellaiselle henkilölle, joka voi tehdä päätöksen mahdollisesta toimenpiteestä rikkomiseen puuttumiseksi.

Sisäisen tutkinnan tuloksena Pirkanmaan hyvinvointialue päättää omien vastuumääräystensä mukaisesti jatkotoimenpiteistä ja niiden toimeenpanosta tai toteaa, että ilmoitus ei johda toimenpiteisiin.

Korjaavat toimenpiteet voivat olla esimerkiksi työoikeudelliset toimenpiteet, asian siirtäminen viranomaisen tutkintaan, henkilöstön ohjeistaminen ja käytänteiden muuttaminen. Asia huomioidaan riskienhallinnassa riskien tunnistamisessa tai uudelleenarvioinnissa.

3.7. Ilmoitusta koskevan dokumentaation säilytys ja arkistointi

Pirkanmaan hyvinvointialue vastaa ilmoituksen käsittelyssä syntyneen aineiston säilytyksestä voimassa olevan lainsäädännön ja tiedonhallintasuunnitelman mukaisesti. Aineiston julkisuus määräytyy voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti.

3.8. Väärinkäytösepäilyjen raportointi

Käsittelyryhmä tiedottaa tarvittaessa välittömästi Pirkanmaan hyvinvointialueen johtoa väärinkäytösepäilyistä ja sen sisältämistä merkittävistä riskeistä.

Yhteenveto väärinkäytösilmoitusten määrä- ja käsittelytiedoista raportoidaan osana tilinpäätöksen sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan arviointia.